

Obsah:

Do nového ročníku (úvodník)	1
<i>P. Gorazd, O. Carm.</i>	
Nové vystižení karmelitánské spirituality: stanovy Rádu karmelitánů z roku 1995	2
<i>Christopher O'Donnell, O. Carm.</i>	
Z dopisů sv. Terezie z Avily (3)	9
<i>Veronika Elisabeth Schmitt, O.C.D.</i>	
O vnitřní a vnější cele	12
<i>Z výkladu karmelitánské řehole od bl. Jana Soretha</i>	
Panna Maria Karmelská jako „Panna Maria Neapolská“ – ikona „La Bruna“	13
<i>P. Gorazd Cetkovský, O. Carm.</i>	
Z Karmelitánského nakladatelství: dvojí ohlédnutí do dějin	19
<i>Terezie Brichtová, O.P.</i>	

Do nového ročníku

našeho časopisu vstupujeme s mou omluvou za neúplnost ročníku loňského. Místo obvyklých čtyř čísel vyšla vloni pouze čísla dvě, a přitom ještě to druhé až v samotném závěru prosince, takže se k Vám dostalo s velkým zpožděním. Měl jsem původně kající plán zbývajících loňských čísel ještě nějak „dohánět“ na začátku letošního roku, ale na radu otce Jana jsem to vzdal a smířil jsem se s tím, že loňský ročník budou definitivně představovat pouhá dvě čísla. Všechny Vás, kteří jste svou přízeň našemu časopisu nadále neodňali, chci na začátku nového ročníku pozdravit a popřát Vám hojnost Božího požehnání.

Letošní rok nemá žádné zvláštní tematické zaměření. A tak do něj vstupujeme „jen“ s tím záměrem, s nímž jsme časopis začali vydávat: žít vytrvale v tradici karmelitánské duchovní cesty a v karmelitánském společenství, přijímat, sdílet, předávat si pro to užitečné podněty. Se zvláštní pozorností a vděčností vůči Panně Marii, která je rodině Karmelu Matkou a nejkrásnější Ozdobou.

P. Gorazd, O. Carm.

Nové vystižení karmelitánské spirituality: stanovy Řádu karmelitánů z roku 1995

Christopher O'Donnell, O.Carm.

(Původní titul článku zní: „Moderní prezentace karmelitánské spirituality – stanovy z roku 1995“. Pozměnili jsme název, protože „moderní“ už je dnes třeba nahrazovat slovem „postmoderní“, a to zní odpudivě (vyjma intelektuálům). Podobně odrazuje „prezentace“.

Ale článek sám pro nás může být velmi přínosný. Takové důkladné a oficiální texty, shrnující spiritualitu řádu, jaký představuje nové vydání stanov, by se daly spočítat na prstech jedné, maximálně obou rukou. A za druhé: bratr Chris byl v nejužší komisi pro přípravu těchto stanov, takže velmi dobře rozumí tomu, co stanovy říkají, co říct chtějí, nebo právě nechtějí, co vše předcházelo jejich konečnému znění.)

Karmelitánská spiritualita je dnes v církvi jednou z nejpobulárnějších. Přesto mimo okruh odborníků není příliš známá, zvláště pokud jde o starší část našeho dědictví.

Mnozí četli „Dějiny duše“ svatě Terezie z Lisieux nebo knihy o ní. Karmelitáni¹ nejspíš slyšeli o třech významných osobnostech Karmelu dvacátého století, jimiž jsou bl. Titus Brandsma (†1942), sv. Edita Stein (†1942) a bl. Alžběta od Nejsvětější Trojice (†1906). Ale samotné spisy těchto moderních karmelitánských spisovatelů asi nejsou – kromě výňatků nebo několika modliteb – příliš známy.

Ohledně doby ještě starší to není o mnoho lepší. Přeskočíme několik staletí k Terezii z Avily († 1582) a Janu od Kříže (†1591). Tu a tam někdo četl některý z jejich spisů. Ovšem dokonce ani mnozí karmelitáni nejsou v dílech těchto dvou autorů opravdu „doma“. Co však ona doba mezi tím? Z období od smrti Terezie z Avily do smrti Terezie z Lisieux (tedy: 1582 – 1897) se toho zná málo. A málo je toho také z této doby k dispozici v angličtině. A přitom jde o více než tři sta let, což je údobí delší, než je celá historie většiny institutů zasvěceného života v dnešní církvi.

Zůstaneme-li u anglických textů, jen čtyři autoři nám toto období zpřístupnili:

- 1) Killian Healy svou doktorskou práci o modlitbě v tourainské reformě v raném 17. století,
- 2) Robert Stefannotti svou práci o Janu od sv. Samsona (†1636),
- 3) Thomas McGuinness popularizoval mariánské nizozemské autory – Michaela od sv. Augustina (†1684) a Marii od sv. Terezie (Marie Petyt, †1677),
- 4) Redemptus Valabek vydal cenné antologie z karmelitánských autorů (s jejich životopisnými náčrtky) o modlitbě a o Panně Marii.

Pokud jde o období před svatou Terezií, je to ještě horší. Většina z nás slyšela o spise *O založení prvních mnichů*, pocházejícím z pozdního 14. století,

1) Po tímto označením zahrnuje Chris i terciáře.

a všichni znají *Řeholi*. Ale jen málokdo kromě odborníků četl nějaký text z doby mezi sepsáním Řehole (zhruba roku 1208) a dobou Terezie z Avily. Což i v tomto případě představuje rozpětí více než třistapadesát let.

Karmelitánská identita

Co toto vše vypovídá o karmelitánské identitě? Naše identita je staré téma, opravdu staré. Cítím se doma v kterémkoli karmelitánském domě, kdekoli. Charakter života karmelitánů se v každé provincii liší, dokonce i dům od domu. Ale je tu něco, co mohu rozpoznat nebo alespoň vycítit.

V menší míře se cítím doma i v konventech *bratří*¹ (dominikánů, augustiniánů nebo františkánů), ne však v modernějších kongregacích, dokonce i když ty jsou nejpřátelštější a nejpohostinnější.

Je však obtížné tuto identitu specifikovat. Sahá zpět až k našemu počátku, k hoře Karmel v poslední čtvrtině 12. století, o čemž toho nevíme mnoho. Víme, že v tomto pohoří kolem roku 1180 sídlili poustevníci a že kolem roku 1208 přijali *Řeholi*. Přesídlení do Evropy, vynucené pronásledováním Turky ve 30. letech 13. století, se v mnohém podobá znovuzaložení – během několika desítek let se poustevníci stávají *bratry*. Porozumíme-li tomuto přesídlení, velmi nám to pomůže pochopit, že naše identita s sebou nese potíže: vztah základní zkušenosti z hory Karmel se pojí s malým množstvím pramenů z rozhodujících padesát let zhruba od roku 1230 (kdy došlo k prvnímu přesunu na Západ) do roku 1282, kdy byly vydány první dochované *stanovy*.

Stanovy

V průběhu našich dějin byly sepsány mnohé *stanovy*. Stanovy představují specifické zákonodárství, ztělesňující naši karmelitánskou identitu. Mnohé z těchto stanov se týkaly určité oblasti nebo skupiny provincií. Celoročného významu byly celkem desaterý stanovy. Obvykle vznikly v době reformy nebo jiné velké změny.

Po tridentském koncilu byly během 16. století sepsány dvojce stanovy rychle po sobě a následovaly ještě jedny ve století dalším. Když na konci 19. století (po překonání drtivých následků osvícenství) řád znovu začal žít, byly sepsány stanovy za generála Pia Mayera v roce 1904. Kodex kanonického práva z roku 1917 vedl k vydání stanov v roce 1930. Druhý vatikánský koncil podnítl nové stanovy, dokončené roku 1971, a Kodex kanonického práva z roku 1983 vedl k vydání nových stanov v roce 1995.

První mezinárodní komisi, sestavené ze šestnácti členů, byly v roce 1986 dány dva navzájem protichůdné úkoly.

1) Nový text měl vzniknout mírnou úpravou textu z roku 1971 a začleněním změn, požadovaných novým církevním zákoníkem z roku 1983.

1) „Fratres“ – bratři se nazývali členové tzv. žebravých řádů vzniklých ve 13. století. Vyjadřovali tím, že jim jde o jiné postavení navzájem a především vůči ostatním lidem, než jaké bylo tehdy běžné pro členy starších řádů, tj. pro mnichy, kanovníky.

2) Žádalo se po nás, abychom vzali na zřetel také dokumenty rad provincií, generálních kongregací a generálních kapitul od roku 1971.

Po dlouhých poradách jsme se prakticky přidrželi druhého způsobu, zatímco ten první jsme zachovali především ve čtvrté části stanov, pojednávající o řízení řádu. Během následujících devíti let došlo k pronikavému přepracování stanov a to znamená nové, protříbené vyjádření karmelitánské spirituality na konci druhého tisíciletí.

V jiném svém článku jsem se zabýval důležitým tématem převzetí dokumentů z let 1971 – 1992. Lze namítnout, že toto převzetí nebylo rovnoměrné: něco, ale ne vše, bylo posouzeno a shledáno nosným pro život. Dnes už by nikdo nezpochybňoval, že bratrství je hodnotou karmelitánskou (tj. v Karmelu zdůrazněnou). Avšak v roce 1971 to bylo něčím novým předtím se mluvívalo o společném životě a bratrské lásce. Stanovy představují to, co bylo všeobecně uznáno za rozumné. Stěžejním bodem řádové formace bude vždy zajistit, aby každá (jednotlivá) generace přijala naše dědictví. A ústřední součástí toho je přijetí samotných stanov.

Bylo by únavné a zbytečné procházet stanovy od začátku a ukazovat význam jednotlivých jejich článků. Chci spíš načrtnout hlavní myšlenky stanov. Bude to výklad osobní, můj, jinak to ani nelze. Všichni se shodneme, že ve stanovách nacházíme různé prvky, ale každý jinak už budeme chápat, jak tyto prvky mezi sebou vzájemně souvisejí. Mohu jen doufat, že to, co uvedu, bude přijatelné všeobecně. Určitým způsobem to lze také považovat za komentář k posynodální exhortaci *Vita consecrata* z roku 1996. Tento dokument podává výklad o řeholním životě na základě jeho tří prvků: zasvěcení, společenství a poslání (čl. 13).

Pomůže nám, když výklad naší spirituality povedeme podle jejich prvků:

- 1) povolání křesťana: poslušnost vůči Ježíši Kristu,
- 2) vzory: Eliáš a Maria,
- 3) prostředky: život zasvěcený sliby,
- 4) charisma: žít kontemplativně, bratrství, uprostřed lidí,
- 5) hodnoty: poušť, modlitba, sdílení, poslání,
- 6) kritéria pro jednání: slovo, rozlišování, chudí, lidské hodnoty.

Schematicky to lze znázornit takto:

Karmelitánská cesta

<i>Křesťanské povolání</i>	žít v poslušnosti vůči Ježíši Kristu			
<i>Prostředky</i>		sliby		
<i>Vzory</i>	Maria	Eliáš		
<i>Charisma</i>	žít kontemplativně	bratrství	uprostřed lidí	
<i>Hodnoty</i>	poušť	modlitba	sdílení	poslání
<i>Kritéria</i>	slovo	rozlišování	chudí	lidské hodnoty

Povolání křesťana: poslušnost vůči Ježíši Kristu

Naše řehole udává jako povolání křesťanů: „... žít v poslušnosti vůči Ježíši Kristu a věrně mu sloužit s čistým srdcem a dobrým svědomím“ (čl. 2). Od Druhého vatikánského koncilu se mnohem jasněji uznává, že svatost, k níž jsme povoláni všichni, nespočívá tolik v tom, co děláme my, ale v tom, co dělá Bůh pro nás a co nás pak vede k tomu, abychom na to odpověděli čestným životem naplněným láskou. Toto pojetí svatosti je v přímém rozporu se smýšlením společnosti kolem nás. Odporuje dvěma vládnoucím „ideologiím“ našeho světa, totiž vševědouce a všemohoucnosti. Svět kolem hledí na úspěch: můžeme vědět nebo brzy budeme vědět všechno, brzy dokážeme všechno. V protikladu s takovým smýšlením stojí namísto vševědouce slabost v následování Krista ukřižovaného. A podřízení se tajemství namísto snahy dostat je pod kontrolu svým poznáním.

Od Druhého vatikánského koncilu si více uvědomujeme souvislost tohoto povolání s tajemstvím Trojice a s tajemstvím církve. Trojice nás vtahuje do církve – ne jako individualisty, ale spolu s druhými a také pro druhé. O těchto hodnotách, souvisejících se vztahem k Trojici a k církvi, čteme ve stanovách (čl. 1 a 2) i ve *Vita consecrata* (čl. 1 – 3).

A poslední bod k tomuto tématu. V duchovním životě, právě tak jako v teologii, existují dva odlišné výchozí body. Můžeme začít „zdola“, existenciální situací našeho světa. Nebo můžeme začít od Boha, posílajícího nás do našeho světa. Každý z těchto dvou přístupů má svou cenu. Lze je nazvat přístupem „horizontálním“ a „vertikálním“. Avšak karmelitánská spiritualita nesnese opomíjet ani jeden z nich: přístup příliš výlučně „shora“ nebo jen „zdola“ by znamenal zpronevěřovat se naší tradici.²

Prostředky: zasvěcený život

Podle zmíněné apoštolské adhortace je zasvěcený život darem Ducha, charismatem vycházejícím z evangelijních rad (*Vita consecrata*, 1). Naše stanovy k tomu říkají: „Jedním z těchto darů Ducha je také život podle evangelijních rad, k němuž se zavazujeme řeholními sliby“ (čl. 3). Dále text naznačuje vertikální i horizontální rozměr: „A tak se tento život vyznačuje usilovným hledáním Boha v úplném přilnutí ke Kristu, což se projevuje v bratrském životě a apoštolském zánícení“ (čl. 3). To je všeobecné vyjád-

1) Tzn. podle toho, který rozměr skutečnosti vnímáme jako první: zda vyjdeme od vztahu mezi námi, nebo od vztahu mezi tvorstvem a Bohem.

2) K tomu přidává Chris při osobním rozhovoru jednu svou výmluvnou zkušenost. Při prvním setkání komise pro nové stanovy se prý sešli ve třech: mimo něj ještě dva bratři. Jeden z nich – Pedro Arenas – působí v Kolumbii, kde je v denním kontaktu s těžkým životem chudých lidí. Druhý – Pablo Garrido – pochází odněkud ze Španělska a je velkým odborníkem v oboru karmelitánské spirituality (vydal tuším nějaké knihy o sv. Janu od Kříže). Počátky jejich vzájemného poznávání se líčil Chris takto: „Pablo nevěřil, že Pedro je karmelitán, a Pedro zase, že Pablo je křesťan...“ Stanovy oba extrémní přístupy nakonec spojily.

ření řeholního života. Jeho prvky budou blíže určeny později, a to způsobem Karmelu osobitým.

Dále stanovy mluví v jednom odstavci o slibech. Jsou zde nahlíženy jako poslušnost Boží vůli a připodobnění Kristu v chudobě a poslušnosti (čl. 4). Na rozdíl od Vita consecrata, která staví sliby na začátek své teologie řeholního nebo zasvěceného života, stanovy se zabývají sliby ve své druhé části, tedy v oddíle „Bratrský život“, a to – myslím příznačně – mezi kapitolou o společenství (kap. 3) a kapitolou o modlitbě (kap. 5).

Papežský dokument se přidržuje Druhého vatikánského koncilu v pořadí slibů: čistota, chudoba a poslušnost. I dřívější přípravný text stanov se tohoto pořadí držel, ale později, během kapituly v roce 1995, jsme se vrátili k tradičnímu karmelitánskému pořadí: poslušnost, chudoba a čistota. Vzpomenete si jistě, že Albertova řehole uvádí pouze poslušnost, kdežto čistota a chudoba byly doplněny Innocencem IV.

Když se zabýváme kapitolou o slibech (kap. 4), je důležité všimnout si souvislostí, v nichž se tato nauka uvádí:

- sliby jsou radikálním následováním Krista,
- jsou darem,
- vedou k darování sebe sama,
- jsou zaměřeny k Božímu království (čl. 43 – 44).

Všimneme-li si způsobu, jakým se o nich pojednává, mám za to, že jsou hodnotou tradiční, zároveň současnou a otevřenou vývoji.

Přitom vzorem každého ze slibů je Kristus. Oblast působení každého z nich je láska: láska k Bohu a láska k druhým. Sliby jsou prožívány ve společenství (komunitě) a ve světě. Všechny tři od nás vyžadují, abychom si všímali světa kolem, rozpoznávali znamení času a dávali přednost chudým a malým. Každý ze slibů je třeba zevnitřňovat a odhalovat jeho nejhlubší význam. A konečně v každém z nich je položen důraz na lidské hodnoty: v případě poslušnosti na odpovědnost, v případě chudoby na moudré používání hmotných věcí k lidskému a společenskému rozvoji a v případě čistoty na plné osobní rozvinutí a opravdovou zralost v bratrské lásce.

Naše vzory: Eliáš a Maria

Po úvodu, který se v prvních člancích zabývá kristologickými základy našeho života a jejich radikálním vyjádřením v našem životě, pokračuje první kapitola stanov nastíněním historie našeho řádu v osmi stručných člancích (6 – 13). V popředí této části nacházíme Marii a Eliáše.

Osobitým rysem těchto stanov je, že obsahují hluboké přehodnocení našeho mariánského a eliášského dědictví. Stanovy z r. 1930 toho o Eliáši – kromě toho, že byl kontemplativním prorokem – říkají málo. Týž text z roku 1930 uvádí, že karmelitánský řád je mariánský, to že je jeho identita a účel. Stanovy z r. 1971 zřetelně, i když poněkud úzce, představují Marii a Eliáše jako vzory pro náš řád při hledání věrnosti v nové situaci sekularizace a sekularismu, v níž se ocitl i sám řád. Jsou to vlastně teologické perspektivy Karla Rahnera a J. B. Metzke.

Stanovy z r. 1995 jdou mnohem dále. Ukazují to, co bychom mohli nazvat „karmelitánskou Marií“ a „karmelitánským Eliášem“, to znamená ukazují Marii a Eliáše, jak je vidí naše tradice. Ale vracejí se mnohem hlouběji, k bohatšímu biblickému a karmelitánskému obrazu, než jsme byli zvyklí před setkáním rady provincií v roce 1980 na hoře Karmel („Návrat k pramenům“). Také se ale zaměřují „vpřed“ – vůči problémům naší doby. Pro tyto stanovy je příznačné, že odkrývají nové bohatství našeho dědictví, všímají si současně biblické a teologické vzdělanosti, stejně jako znamení času, a jsou otevřené budoucímu vývoji.

Karmelitánská Panna Maria byla vymezována čtyřmi tituly: Maria jako Patronka, Matka, Sestra a Nejčistší Panna. Vztah Karmelu k ní byl symbolizován hnědým škapulířem, který vyjadřuje zároveň Mariinu péči o její bratry i jejich zbožnost vůči ní, službu jí. Tak „škapulíř je znamením Mariiny mateřské, ustavičné a pevné lásky k bratrům a sestrám v Karmelu. Podle své tradice, především od XVI. století, vyjadřuje Karmel láskyplnou Mariinu blízkost Božímu lidu prostřednictvím škapulířové zbožnosti.

Škapulíř je znamením zasvěcení se Marii, prostředkem přidružení věřících k řádu a přístupným a účinným nástrojem evangelizace (čl. 27).

Avšak kromě těchto tradičních úvah je do stanov navíc začleněno současné biblické učení o Marii a je v nich vytvořen bohatý obraz Marie, panny omilostněné Duchem svatým, která témuž Duchu odpovídá. Touto hlubokou skutečností je pro nás vzorem (čl. 27).

Tři prvky našeho charismatu se odrážejí také v Mariině životě:

„Je pannou moudrého a kontemplativního naslouchání, která uchovává ve svém srdci události a Pánova slova a rozvažuje o nich (čl. 27).

Ona je také jednou ze společenství křesťanů, kráčí s učedníky a učí v Káně, že je třeba věřit. Je Pannou, která buduje vztahy mezi těmi, kdo jsou blízko Ježíši. Je pannou radostné zvěsti spásy.

Znamením zasvěcení se Marii a prostředkem evangelizace je škapulíř. Tento obraz o Marii odráží nejen tradiční a biblický pohled, ale je také ovlivněn našimi spolubratry z Nijmegen. Nahlížíme na ni jako na člověka nerozděleného srdce, čistou Pannu prožívající skrytě ve svém srdci dary Ducha. Zmínka o chudých nabývá na hloubce narážkou na Magnificat: Maria je schopna vnímat „velké věci“, které v ní Bůh naplnil pro spásu pokorných a chudých (čl. 27).

Je důležité si všimnout, že mnohem více než v předchozích stanovách se poukazuje na Marii jako ideál – během toho, co pravidla našich stanov pojednávají o různých aspektech života Karmelu – stále znovu a znovu vrací:

- život komunity (čl. 70) je pod její ochranou,
- modlitba se řídí Mariiným vzorem (čl. 64 a 79),
- Karmel prokazuje Marii obzvláštní úctu (čl. 85 – 87),
- škapulíř je (věřícím) předáván jako prostředek zbožnosti a apoštolátu (čl. 89),
- mariánské svatyně mají veliký význam (čl. 90),

– Mariin příklad inspiruje mnohé apoštolské aktivity řádu (čl. 95).

Ve stanovách tedy máme obraz Marie, který zároveň vychází z tradice, je zakořeněn v Písmu a je i citlivý k současným problémům. Týká se zvláště života víry, služby chudým a rozlišování Boží vůle pro svou vlastní osobu i pro druhé.

Ohledně Eliáše najdeme tytéž tři prvky jako u Marie. Mohli bychom mluvit o „karmelitánském Eliášovi“. Do roku 1980 byl prorok viděn především ve světle motto: „Horlím horlivostí pro Hospodina, Boha zástupů“. Byl tím, kdo stál před Bohem, kontemplativní postavou. Pátá, velmi důležitá rada provincií, která se konala na hoře Karmel („Návrat k pramenům“), shledala, že tento pohled nestačí. Především pod vedením brazilského exegety Carlose Meesterse objevila mnohem bohatší biblický obraz Eliáše. Zároveň byla od roku 1980 znovu odkryta karmelitánská tradice, hlavně středověká. Učenci jako náš italský spolubratr Emmanuel Boaga nám sdělují bohatství jejího dědictví. A za třetí je obraz Eliáše ovlivněn současnou církví.

Eliáš:

- je kontemplativní,
- je mystikem, který vnímal tajemství Boží přítomnosti,
- byl solidární s chudými a opomíjenými a zastával se těch, kdo trpěli násilím a nespravedlností,
- nijmegenská škola nahlíží Eliáše jako postavu pouště, muže nerozděleného srdce.

Eliáš odráží tři základní prvky karmelitánského charismatu:

- mluví se o něm jako o kontemplativním, který nás učí nechat se vést Duchem a nechat se formovat Božím slovem,
- patřil k dalším mužům stejného smýšlení (prorocká škola),
- přicházel do styku se životem lidí.

Stejně jako Marii i postavu Eliáše můžeme najít i na jiných místech stanov:

- život komunity má být prožíván v jeho duchu (čl. 30),
- jeho svátek má být slaven s velkou slavnostností (čl. 88),
- je vzorem kontemplativního života (čl. 79),
- mluví se o něm v souvislosti s naším prorockým charismatem (čl. 92 115),
- učí nás vnímat nová znamení Boží přítomnosti, být lidmi smíření a být otevřenými dialogu se židy a muslimy (čl. 96),
- je vzorem našeho úsilí o spravedlnost a mír (čl. 115).

Pokračování v příštím čísle.

Z angličtiny přeložily Miluše Hosnedlová a Jája Vanišová.

Z dopisů sv. Terezie z Avily (3)

Veronika Elisabeth Schmitt, O.C.D.

„Kde v srdci přebývá svatá láska, tam Jeho Velebnost dává příležitost, aby se ukázala skutky.“

Tereziina reformní činnost byla od počátku svázána se zakládáním klášterů, ba její zakládání se stala podstatnou součástí duchovní obnovy v karmelitském řádu. Velmi brzy jí bylo jasné, že „nové víno patří do nových měchů“ (Mk 2,22). Malé komunity – na rozdíl od velkého, nepřehledného klášterního společenství, jaké poznala v Avile – byly prostorem, v němž se mělo uskutečnit její charisma a její spiritualita. Chtěla umožnit rodinnou atmosféru, v níž by se všechny sestry navzájem stýkaly jako přítelkyně. Neboť *přátelství s Kristem*, které Terezie učila žít, se musí projevovat právě v sesterském styku. Terezie tu byla velmi střízlivá. Vztah k bližnímu, k spolusestře, pro ni byl měřítkem a výrazem vztahu k Bohu.

Kvůli reformě se Terezie stane obchodnicí – a ne špatnou, jak sama přiznává: „*Očekávám okamžik, kdy bych mohla sama přijet do Madridu, abych tam popohnala tamější záležitosti, protože jsem dobrá vyjednávačka, jak vám může říct můj přítel Waldemar, kdybyste tomu nechtěl věřit.*“ píše r. 1576 P. Graciánovi.¹ Opravdu: Terezie rozumí obchodům a má v těchto věcech talent, v neposlední řadě díky tomu, co zdědila po dědečkovi. Její dědeček byl totiž v Toledu obchodníkem s látkami.

Během pouhých dvaceti let zakládá Terezie (a to za tehdejších podmínek co do cestování!) sedmáct ženských a dva mužské kláštery. Často je přitom bez prostředků. Má odvahu něco riskovat, i ve finanční oblasti. Její láska k chudobě nečiní Terezii puntičkářskou nebo úzkoprsou. Pokud má nějaký dům příhodnou polohu a skýtá hezký výhled, je ochotná ráda za něj zaplatit víc: „*Když má dům příhodnou polohu, pak mi nic nezáleží na tom, že zaplatím o třetinu víc, než jakou má hodnotu; zaplatila jsem dokonce už i o polovinu víc. Dobrá poloha je pro klášter tak důležitá, že by bylo chybou, kdyby se tu ještě hledělo na cenu. Vodu a výhled bych na jiném místě zaplatila mnohem draž, než to stálo tam,*“ čteme v dopise jednomu šlechtici v Caravace.²

Finance u Terezie nestojí na prvním místě, ani v ohledu na slibovanou chudobu. Umí s penězi zacházet podle potřeby, není ani úzkostlivá, ani marnotratná. „*Vezměte si půjčku, aby sestry měly dostatečnou stravu. Zajistě to potom budete zas moci vrátit,*“ radí převorce v Seville.³ A když tato převorka jednou posílá dvě své sestry kočárem do Granady a tamější převorku to pohorší, dostává od Terezie následující odpověď: „*Nesdělila jsem vám, jak velice se mi líbilo Vaše stěžování si na převorku a jak skutečně oprávněně jste je proti ní vznesla. Měla by vám poděkovat za všechno, co*

1) Sämtliche Schriften der hl. Theresia von Jesus, München: Kösel-Verlag, Sv. III, str. 347.

2) Tamtéž, str. 242.

3) Tamtéž, str. 535

*jste udělala, když jste k ní poslala sestry tak čestným způsobem, a ne na oslících, abyste je vystavila k podívané Bohu a celému světu. Kdyby se vám aspoň vyčítalo, že jste nechala sestry cestovat na nosítkách. Ale ani tehdy bych vás nekárala, za předpokladu, že byste neměla k dispozici žádný jiný prostředek. Bůh vás chraň, má dceró! Jednala jste velmi dobře. Nemají-li ostatní tento názor, nic si z toho nedělejte.*¹ Pokud jde o vybavení nových konventů ložním a stolním prádlem, chce zakladatelka, aby se dbalo na čistotu, „i kdyby to mělo znamenat větší výdaje.“² A kandidátky přijímá jak s věnem, tak bez něj; pro ni je důležitá duchovní motivace, zdravý lidský rozum a způsobilost ke komunitnímu životu.

Velkorysost neznamená plýtvání. Kde může, hledí Terezie naprosto na svůj prospěch, a proto může dát takovouto diplomatickou radu: „... jedněte však takovým způsobem, aby nebylo zřejmé, jak velký zájem na tom máte (uzavřít tento obchod), a aby se tak nešlo s cenou nahoru.“³

Co Terezii motivuje, aby se pouštěla do „záležitostí tohoto světa,“ které přece s duchovním životem zdánlivě nemají vůbec nic společného? Terezie ví, že z pravého duchovního života vyvěrají skutky, že jej lze poznat po ovoci. Dokud člověk hledá blízkost Boží jen v „duchovní oblasti“, je ve velkém nebezpečí, že mu jde ne o Boha, ale o sebe sama. Teprve až Boží přítomnost prostupuje každou oblast života a každou činnost, je člověk skutečně duchovní, neboť: „Kde v srdci přebývá svatá láska, tam Jeho Velebnost dává příležitost, aby se ukázala skutky.“⁴

„Terezie od Ježíše“

Bez pomoci jejího bratra Lorenza by Tereziina zakladatelská činnost, především na počátku, byla sotva možná. Její bratr zemřel r. 1580. V téže roce odcestoval jeho syn do Ameriky a zanechal ve Španělsku nemanželskou dceru. Terezie se děvčete ujala, vyrůstalo od té doby v klášteře sv. Josefa v Avile.

V době, kdy nemanželské děti znamenaly ostudu pro celou rodinu, je Terezie ochotná ujmout se malé příbuzné a vychovat ji. Předpisy pro řeholní život nebyly v té době ještě tak pevně stanovené, aby něco takového nebylo bývalo možné. Již předtím poskytla Terezie ve svém klášteře příbytek své neteři Teresitě a dvěma dalším dívkám, Graciánově sestře a dceři pana Gaytana. Když se její synovec v Americe oženil, Terezie mu k tomu gratuluje a píše mu o jeho zmíněné dceři: „Jsem jistě hluboce zarmoucená nad urážkou, která byla Bohu způsobena ale když uvážím, jak se vám to děvče podobá, musím ho vítat a vroucně milovat. Kéž by z něj Bůh udělal svoji věrnou služebnici! Vždyť ono za nic nemůže.“⁵

Tím, že přijímá toto nemanželské dítě, překračuje Terezie společenské předsudky, které panovaly vůči „conversos“. To byli Židé, kteří přešli ke křesťanství, aby nebyli vyhnáni (do ciziny). Vzhledem k zákonu o zachování „čistoty krve“ tito lidé mohli stěží vstoupit do některého kláštera. Dokonce i to, že měl někdo židovské předky, byla překážka. I Tereziin dědeček byl takový „converso“. Terezie proto musela svůj původ ustavičně zamlčovat. První čtyři ženy, s nimiž začala žít ve svém reformovaném klášteře v Avile, byly všechny „conversas“, prozrazují to jejich jména. To bylo neslýchané odvážné! Ale Terezie vidí člověka. Každé stavovské smýšlení, k němuž přece vede jen ctižádost, odmítá. V jejích klášteřích nemá hrát žádnou roli. Tento postoj ji také podnítl k tomu, aby po reformě odložila své příjmení (přijala jméno po matce) a nahradila je tajemstvím víry: z Terezie de Ahumada se stává Terezie od Ježíše. Tak také podepisuje své dopisy.

„Nevím, jak je to možné, že se tohoto svatého muže nikdo neužívá.“

V mužské větvi řádu se symbolem tereziánské reformy stal otec Juan de la Cruz (Jan od Kříže). Proto byl s obzvláštní tvrdostí pronásledován a nakonec v prosinci roku 1577 spolubratři původního řádu uvězněni. Podmínky jeho žalářování v klášteře v Toledu byly tak strašné, že by jim byl podlehl, kdyby se riskantním útekem sám neosvobodil. Terezii velmi bolí věznění jejího spolubojovníka. Soucítí a trpí s ním. Již krátce po jeho uvěznění se za něj zasazuje u samotného krále – jako jediná a neúspěšně. V dubnu 1578 se obrací na patera Graciána a prosí ho o pomoc pro otce Juana; píše: „Pater Mariano, který má častěji příležitost mluvit s králem, by ho mohl seznámit s jeho situací, poprosit ho o laskavost a vykreslit mu, jak dlouho už malý světec, otec Jan od Kříže, strádá ve vězení.“¹ Ale také toto volání o pomoc odezní, aniž by se něco stalo. Proto Terezie v srpnu znovu prosí otce Graciána: „Já za svou osobu pevně věřím, že nuncius, kdyby se u něho za otce Jana přimluvila nějaká vážená osoba, by hned učinil opatření, aby byl propuštěn a aby ho poslali do některého z našich klášterů. Stačilo by mu jen říci, aby se informoval o ctnostech tohoto otce, a ukázat mu, jak neoprávněně ho uvěznili. Nevím, jak je to možné, že se tohoto svatého muže nikdo neužívá. Kněžna z Eboli by se za něj snad ráda přimluvila, kdyby ji pater Mariano o to požádal.“² O Janově útěku z klášterního vězení, čtyři dny předtím, ještě dosud nic neví.

Po jeho osvobození tím pro Terezii věc prostě nekončí. Stále ještě pocituje velkou bolest nad tím, co se stalo, a nebojí se pateru Graciánovi napsat: „Ujišťuji vás, že mám stále před očima, jak se zacházelo s otcem Janem od Kříže. Nechápu, jak Bůh něco takového připustí.“³ O několik řádek níž

1) Sv. IV, str. 530.

2) Tamtéž, str. 351.

3) Sv. III, str. 215.

4) Sv. IV, str. 128.

5) Sv. IV, str. 476.

1) Sv. IV, str. 7.

2) Sv. IV, str. 64.

3) Sv. IV, str. 69.

čteme v témže dopise: „Opravdu tomu svatému muži velmi závidím. Bud' pochválen náš Pán, který ho shledal schopným vytrpět takové mučednictví.“ V nasazení se pro jejího bratra Jana od Kříže se znovu ukazuje Tereziina velikost. Ostatní se zaměřují na to, aby chránili sebe samé, ačkoli jsou ve váženějším postavení a mají „lepší styky“. Ona se (o Jana) zasazuje jako člověk, jako žena, protože jí jde o druhého v jeho utrpení. V takových situacích se ukáže, jak dalece kdo skutečně přešel ze spoutanosti ve vlastním já k otevřenosti vůči druhému, i na úkor sebe sama.

*Převzato z časopisu Karmelimpulse, ročník 10, 2001/3, str. 5-9.
Z němčiny přeložila sestra M. Petra od Zmrtvýchvstalého, O.C.D.*

O vnitřní a vnější cele

Z výkladu karmelitánské řehole od bl. Jana Soretha

Dále v řeholi následuje: „Podle dispozice místa, kde se rozhodnete přebývat, ať má každý z vás samostatnou oddělenou celu.“¹ Řeholník je syn milosti a plod lůna cely. Cela ho (mateřsky) chová, živí, objímá a přivádí ho k plnosti dokonalosti a učiní hodným rozmlouvání s Bohem. Cela je „půda svatá“² a „svaté místo“³, kde Pán a jeho služebník vskrytu rozmlouvají, jako rozmlouvá člověk se svým přítelem. V ní se věřící duše často spojuje s pravým Bohem, tak jako se snoubenka přidružuje ke svému snoubenci; zde se s pozemským sjednocuje nebeské, s lidským božské. Cela Božího služebníka je totiž jako svatý Boží chrám. V chrámě i v cele se projednávají věci božské, avšak v cele častěji: cela je dílnou všech dobrých skutků⁴ a dopomáhá ke stálé vytrvalosti. V ní každý, kdo správně žije v chudobě, je bohatý. A každý, kdo má dobrou vůli, má (tu) při sobě vše, čeho je třeba k dobrému životu.

Abys však přebýval v cele bezpečněji, jsou ti určeni tři strážcové: Bůh, svědomí a duchovní otec. Bohu jsi povinen zbožností – zcela se jí oddej. Svému svědomí (jsi povinen) účtou – ať se před ním stydíš hřešit. A duchovnímu otci (jsi povinen) poslušností lásky – utíkej se k němu ve všem. Navíc, dokud jsi maličký, ti přidám ještě čtvrtého strážce; a dokud se nenaučíš více myslet na Boží přítomnost, opatřím ti vychovatele. Radím ti: sám si zvol nějakého člověka, jehož příkladný život se ti tolik vtiskl do srdce a naplnil tě takovou účtou, že kdykoli by sis na něj vzpomněl, vzbudí to v tobě uctivost vůči němu a budeš se chovat a smýšlet tak, jako by byl přítomen. Roznícením lásky ať v tobě napraví vše, co je třeba napravit. Takže tvůj život v samotě nijak neutrpí tím, že jsi od něj odloučen. Všechny své myšlenky

1) Řehole, kap. 6.

2) Srov. Ex 3,5.

3) Srov. Joz 5,16.

4) P. Jan Brenninger připisuje tato slova sv. Bernardovi. Viz Directorium, str. 343.

budeš brát, jako by se na ně díval, a přiměje tě to k nápravě, jako kdyby tě viděl a káral.

K takovému životu v samotě ať má tedy každý samostatnou celu. Dokonce, jak praví řehole (doslova): „Jednotliví (bratři) ať mají samostatné oddělené cely.“ Jedná tvá cela ať je vnější a druhá vnitřní. Tou vnější je dům, v němž bydlí duše s tvým tělem. Vnitřní cela je ve tvém svědomí a musí ji obývat Bůh, Bůh veškerého tvého nitra, s tvým duchem. Dveře vnější klauzury jsou znamením dveří klauzury vnitřní. Jako vnější klauzura brání tělesným smyslům toulat se venku, tak ať se vnitřní smysly stále v nitru upínají k Bohu. Miluj proto svou vnitřní celu, miluj i celu vnější a pečuj o obě dvě. Ať tě ukrývá vnější cela – ne proto, abys mohl skrytě hřešit ve větší tajnosti, nýbrž abys žil ve větším bezpečí – proto ať tě ukrývá. Neuvědomuješ si totiž, čím jsi své cele zavázán. Snad ti nedochází, jak jsi v ní nejen léčen ze svých neřestí, ale také ušetřen svárů s jinými. A také si neuvědomuješ, jakou účtou jsi zavázán svému svědomí, dokud v něm nezakusíš milost a sladkost vnitřní útěchy. Važ si tedy patřičně obojí cely, avšak především dbej na sebe sama: uč se v ní mít vládu nad sebou, uspořádat (svůj) život, usměrňovat chování, být k sobě náročný, ale také kritický. Nikdo tě nemiluje víc, než ty, nikdo tě nebude posuzovat věrněji. Kdosi k tomu říká:

*„Měj ve své cele zalíbení
a ven jen nerad vycházej,
po celý den dbej na mlčení,
v daný čas bystře povstávej:
modli se, čti, čiň pokání;
zpytovat se nepřestávej.“*

Proto tedy řehole říká: „ať má každý samostatnou oddělenou celu, která mu bude přidělena osobním rozhodnutím převora za souhlasu ostatních bratří nebo rozumnější části.“

Panna Maria Karmelská jako „Panna Maria Neapolská“ – ikona „La Bruna“

P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

„Rodina“ vyderského obrazu Panny Marie Karmelské

Přiznávám, že takový název je poněkud zvláštní. Jako v rodině, i mezi různými obrazy (v našem případě mezi obrazy Panny Marie Karmelské) existuje **příbuznost**. Původně jsem věřil, že se mi podaří odhalit řetězec přímé návaznosti mezi vyderským obrazem a staršími karmelskými obrazy až k tomu nejpůvodnějšímu. Po nějaké době, kdy se snažím o tomto tématu přemýšlet a shromažďovat mně do-

stupné poznatky, jsem „zkrotl“ a stal se skromnějším. Netroufám si vynášet hypotézy o přímé návaznosti vyderského obrazu na jiný (ve smyslu vztahu: matka – dcera), ale pouze mluvit o **příbuznosti** bez bližšího určení (příbuznými jsou matka s dcerou, sestry mezi sebou, ale i neteř s tetou atd.). Pokud pobouřím odborníky, omlouvám se jim, pokud nám pomohu vidět Mariinu krásu v novém bohatství a svěžesti, splní se, oč mi šlo.

Panna Maria, nazývaná „La Bruna“

Jméno tohoto obrazu bychom mohli doslovně přeložit jako Panna Maria Snědá a není těžké si domýšlet, že toto označení má svůj původ v temné barvě pleti znázorněné Panny Marie.

Obraz se uchovává v kostele při klášteře karmelitánů v Neapoli a stal se tak známým a tento kostel tolik vyhledávaným poutníky, že se chrámu dostalo čestného prohlášení basilikou: Basilica Santuario del Carmine Maggiore.

Legendy tvrdí, že vlastní obrazu je Svatá země, že totiž tento obraz si do Neapole přinesli karmelitáni přímo z hory Karmel.

Historikové potvrzují, že karmelitáni se nedlouho po vzniku svého společenství začali před náporom Saracénů stěhovat do bezpečí Evropy. V Neapoli se usadili asi kolem roku 1250, a to nejprve mimo město na místě zvaném Campo Moricino – jako poustevníci. Tak to odpovídalo ústraní v karmelském pohoří, kde řád vznikl, a původní podobě jejich života. V té době na Campo Moricino stál kostelík zasvěcený sv. Mikuláši (pověstnému světcí – divotvůrci). V tomto kostelíku byla jeskyně nebo krypta, v níž se nacházela ikona Panny Marie s Dítětem. Obraz byl připisován sv. Lukáši (jako ostatně řada jiných v tehdejší době), ale jedná se o dílo pravděpodobně toskánské školy a pocházející ze 13. století. Patří k ovšem nejstarším nebo je snad vůbec nejstarším mariánským karmelitánským obrazem, který známe.

Presvědčení, že obraz přinesli s sebou karmelitáni z hory Karmel, se zdá být tradicí až o něco mladší. Odborníci poukazují na to, že karmelitánské mariánské obrazy ve 13. století opravdu pocházely z Východu nebo se alespoň stylu východních ikon záměrně přidržovaly, aby tím vytrvale připomínaly, že řád přišel do Evropy ze Svaté země, z Východu.

Ikona „La Bruna“ je malována na dřevě, je poměrně rozměrná (80 x 100 cm) a v minulosti byla značně poškozena i přemalovávána. Naposled byla opravována v roce 1974.

Způsobem znázornění Panny Marie s Ježíškem patří k ikonografickému typu zvanému řecky Eleusa, rusky Umilenie.

Ikonografický typ Eleusa

Řecké slovo bývá překládáno jako „něžná“ nebo „soustrastná“,¹ mohli bychom snad lépe říci „soucitná“. Řecký výraz prý původně znamená „dotýkající se“ a skrývá v sobě bohatý obsah. Jsou v něm zahrnuty i útěcha, pokora i hluboká bolest.² A opravdu, toto vše lze vnímat v gestu, jímž se Maria něžně sklání ke svému Dítěti, vědoma si utrpení, které je čeká.

Výklad jednotlivých detailů na ikoně „La Bruna“

Ikony vznikaly podle určitých pravidel, jimiž se jejich tvůrci řídili, a mnoho jednotlivých podrobností na ikoně má symbolický význam. Zaměříme-li na ně svou pozornost a pokusíme se tento symbolický význam vnímat, může to oživit naše poznání Panny Marie a prohloubit náš vztah k ní.

1) Zlaté svatozáře obou postav a také zlaté pozadí ikony naznačují **svatost** Matky a Dítěte. Zlatá je barva slunce, Maria i Ježíš jsou vždy provázeni přítomností Boží.

2) Modrá (modrozelená) barva Mariina pláště připomíná vodu, symbol plodnosti, a hlásá Mariino mateřství: Maria je **Matka Boží**.

3) Červená barva (symbol lásky) oděvu, který má Maria obléknutý pod pláštěm, a jehož částí halí Dítě, vyjadřuje Mariinu silnou a něžnou **mateřskou lásku** k jejímu synu Ježíši. Červená je přítomna na ikonách také barvou činnosti, horlivosti, úsilí...³

4) Hvězda se svisle směřujícím ohonem na plášti Panny Marie je znamením Mariina **ustavičného panenství**, tj. před porodem, při porodu a po něm.

5) Oděv Dítěte připomíná ovčí kůži a ukazuje nám: Hle, toto je **beránek Boží**.

1) E. Boaga, Maria a Karmel, Paní místa, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001, str. 244.

2) Beinert-Petri (Hrgs.), Handbuch der Marienkunde, Verlag Friedrich Pustet, Regensburg 1984, str. 857.

3) J. Novotný, Světlo ikon, Refugium Velehrad – Roma, 1997, str. 52.

6) Tvář Dítěte nemá někdy na ikonách dětský výraz – jakoby ve snaze naznačit **věčné bytí Slova**, které se stalo tělem. Podle mého soudu se tento prvek ovšem na naší ikoně neuplatňuje.

7) Levá ruka Panny Marie, která bezpečně přidržuje dítě v náručí, je znamením **něhy**. Na ikoně „La Bruna“ lze totéž říci i o pravé ruce Panny Marie, což odpovídá ikonografickému typu Umilenie. Na jiném typu ikon Mariina pravice v odpověď na naši prosbu: „Ježíše, požehnaný plod života tvého, ... nám ukaž!“ ukazuje na Dítě: „**Hle, cesta, pravda a život.**“

8) Tvář Matky s tváří Dítěte se dotýkají a mají výraz sladké **důvěrnosti**. Gesta Ježíškových rukou – to, jak se dotýká Mariiny tváře a chápe se jejího šatu, – tento výraz silně umocňují.

9) Ježíšovy oči jsou obráceny k nám, vně ikony, a vyjadřují tak Ježíšovo **vykupitelské poslání**. Maria nesoucí Dítě má v díle našeho vykoupení spoluúčast.

10) Mariin pohled nesměruje k nám, ale ani na Dítě. Jako by se jemně pozvedl nad Dítě někam do dále, nebo spíš: pronikal do hloubi jiného prostoru. To proto, že Maria předem ví o utrpení, které Syna čeká... Řekl bych: **kontemplanuje** toto tajemství. Přitom Mariina tvář tu není rozryta bolestí ani zastřena smutkem, ačkoliv na jiných ikonách takový výraz v jejím obličeji najdeme.

11) Tak v sobě ikona nese **prvek** dramatického **napětí**: naivita dítěte tulícího se k Matce kontrastuje s Mariiným poznáním, že život v hojnosti, spása budou stát mnoho bolesti, přijdou skrze lásku, která se nezalekne utrpení...

Řečeno jazykem teologa: „Tak toto vyobrazení Panny Marie, toto Umilenie, promlouvá ke každému karmelitánu a mariánskému ctiteli o účasti Panny Marie v tajemství Krista a církve a vybízí k hluboké důvěře, odevzdanosti a k následování Panny Marie a jejího Syna, našeho Spasitele...“

Vyjádrěno z pohledu prostého člověka: díváme se na tuto ikonu, žasneme před Matkou a Synem, vkládáme sami sebe do pozice dítěte v jejím náručí... A nebo v duchu vstupujeme i do postoje Panny Marie vůči Ježíši... Zvolna, nenásilně, s celou tou nabídkou v obraze ukrytých myšlenek, které jsme si výše vysvětlili.

A také, jak říkají bratři z neapolského konventu:

„Můžeme vnímat (takřka slyšet) úpěnlivé modlitby nespočetných duší, které zazněly před touto ikonou v průběhu tolika staletí. Náruč Matky obsáhne životní pouť každického člověka, nic nevytrhne z jejího objetí, nic nezastaví náklonnost jejího mateřského srdce...“

Zpět k historii obrazu:

pouť do Říma v jubilejním roce 1500 – počátek laviny

Když byl v roce 1500 vyhlášen jubilejní rok, vydalo se 7. dubna toho roku neapolské bratrstvo koželuhů, k němuž se přidalo mnoho dalších zbožných lidí, na pěší pouť do Říma, aby získali odpustky jubilejního roku. Ikonu Panny Marie „La Bruna“ přitom nesli s sebou. Během pouti se na přímluvu Panny Marie „různým lidem v různých krajích“ staly „mnohé zázraky“. Když po týdenním putování dorazili do Říma, byla ikona vystavena ve vatikánské bazilice, aby byla všem dána možnost se před ní modlit. Takto před ní předstoupil i sám papež Alexandr VI. Podle starých vyprávění ovšem mezi věřícími v Římě budil obraz takový zájem, že se stal jakousi „konkurencí“ tradičním římským svatým místům. Na papežův pokyn se tedy neapolští poutníci (již pátého dne po svém příchodu do věčného města) vydali s milostným obrazem na zpáteční cestu, při níž se zázraky a divy opakovaly. Když po týdenní cestě dospěli do Neapole, dostalo se obrazu triumfálního přijetí. Byl pak umístěn na čestnějším místě (doposud býval vždy v kryptě kostela) a proudilo k němu mnoho

zbožných lidí z celého neapolského království, aby prosili Pannu Marii o přímluvu ve svých potřebách. Množství přijatých milostí, tělesných uzdravení i duchovních dobrodiní, narůstalo dál a dál.

Formy lidové zbožnosti v Neapoli, vzniklé v souvislosti s ikonou „La Bruna“

Dva měsíce po návratu poutníků, ve středu 24. června 1500, se z nařízení Bedřicha II. Aragonského sešlo v karmelitánském kostele mnoho nemocných, aby skrze mateřskou přímluvu Panny Marie prosili za své uzdravení. A dobová svědectví případy uzdravení opravdu zmiňují. V návaznosti na tuto událost se v Neapoli stala středa dnem zvláště vyhrazeným účt k Panně Marii, představované ikonou „La Bruna“. Ve středu ráno přicházeli věřící do karmelitánského kostela na mši svatou a ke zpovědi, večerní pobožnost tvořily litanie, inspirované v mnohém litaní loretánskou, ale obsahující i invokace původu karmelitánského a zdejšího. „Karmelská středa“ se v Neapoli živě projevuje stále. Dnes je jejím důležitým prvkem katecheze, vložená do dopolední mše svaté. Každý rok jsou katecheze věnovány určitému tématu.

Rozšíření kultu po roce 1500 (a cestička až k nám...)

Úcta k ikoně „La Bruna“ a jí podnícená zbožnost se ovšem šířily nejen ve městě a v neapolském království, ale také v rámci řádu, a tím i do jiných zemí. Snad k tomu přispěla i ta okolnost, že v roce 1510 se v Neapoli konala generální kapitula karmelitánského řádu. Generální kapitula konaná roku 1524 pak podtrhla význam neapolského konventu a svatyně tím, že konvent byl svěřen do zvláštní péče generálního převora (převorovi zdejšího konventu byla přiznána pravomoc srovnatelná s autoritou provinciálů). Cílem bylo napomoci tu ještě více rozkvětu mariánského zanícení věřících a poutníků. Od konce 16. století se mariánská zbožnost, inspirovaná ikonou „La Bruna“, spojila s mariánskou zbožností projevovanou skrze škapulíř, a tím tedy také těsněji s přímluvnou modlitbou za duše v očistci. Mnohé řádové kostely takřka v celé Evropě byly pak opatřeny obrazem „Panny Marie Neapolské“. (Počátkem 17. století sekretář generálního převora Jindřicha Silvia napočítal takových obrazů v různých provinciích celkem 53.) Mnohdy se tak dalo na přímý pokyn představených, jako například v Belgii, kde bylo v roce 1657 předepsáno, aby takový

obraz Panny Marie byl umístěn v každém karmelitánském kostele a pokud možno i v konventu. Mnozí bratři nosili při sobě malý obrázek nebo medaili s vyobrazením Panny Marie „La Bruna“. Tak i pražský kostel sv. Havla, když se stal kostelem karmelitánským a byl barokně přestavěn, byl pro kapli Panny Marie opatřen obrazem „Panny Marie Neapolské“. Ve zlatém provedení se s tímto motivem setkáváme již při vstupu do kostela na vnějším průčelí. To jasně dosvědčuje jeho klíčový význam v myšlenkovém záměru celé stavby.

Důležitým hybatelem při oblibě, které se vyobrazení „La Bruna“ těšilo, bylo přesvědčení, že neapolský originál pochází původně ze Sýrie nebo pravděpodobně přímo z hory Karmel, že si ho odtud karmelitáni přinesli. Mnozí věřili také tomu, že obraz namaloval sv. Lukáš a takto že byl na hoře Karmel od pradávna uctíván. K tomu se ovšem vzdělání karmelitánští autoři vždy vyslovovali kriticky. Zároveň s tím, jak se šířilo vyobrazení Panny Marie podle ikony „La Bruna“, ujímaly se i doprovodné tradiční formy zbožnosti: středeční mše svatá a zpovídání, večerní modlitba litaní.

Příbuznost ikony „La Bruna“ a obrazu Panny Marie Karmelské v Kostelním Vydří

Nelze pochybovat o tom, že obraz, pořízený roku 1709 pánem vyderského panství Gerhardem Jindřichem Butzem z Rollsbergu a jeho manželkou Helenou, rozenou Hilleprandt von Reinegg, je napodobením neapolského „prototypu“, jak byla tehdy ikona Panny Marie „La Bruna“ s úctou nazývána a obecně oblíbená. Stačí si postavit oba obrazy vedle sebe a můžeme vnímat jednotlivé podobnosti. Vráťme-li se ke svému úvodnímu prostoduchému přirovnání, mohu říci, že ikona „La Bruna“ je vůbec nejstarším členem rodiny vyderského obrazu Panny Marie, „prababičkou“, již se ovšem její o čtyřistapadesát let mladší příbuzná bezesporu velmi věrně podobá.

Z Karmelitánského nakladatelství: dvojí ohlédnutí do dějin

V Karmelitánském nakladatelství vyšly nedávno brzy za sebou dvě knihy s podobnou tematikou:

**Wilfried McGreal, *U Eliášova pramene*
a Emmanuele Boaga, *Maria a Karmel*.**

Při povrchním pohledu se může zájemce ptát, není-li to zbytečný přepych a „nošení dříví do lesa“, vydávat skoro současně dva tituly, které jsou jakoby „dvojníky“. Ale stačí začíst se pozorně do těchto publikací, abychom si uvědomili, jak se vzájemně doplňují!

Dílo McGreala *U Eliášova pramene* prakticky navazuje na knihu Tita Brand-smy, *Krása Karmelu* (Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1992). Také vychází z počátků, od poustevníků na hoře Karmel ve Svaté zemi a od jejich stěhování do Evropy. Ale připomíná, že karmelitánský řád není, jak se mnozí domnívají, jen sv. Jan od Kříže a „velká“ a „malá“ Terezie, a ukazuje, jak se řádové charisma ztělesňovalo a bylo prožíváno i v jiných význačných postavách, kanonizovaných i nekanonizovaných. Tak zde najdeme slepého bratra Jana od sv. Samsona a Vavřince od Žmrtvýchvstání, dva vynikající *laické* bratry, kteří v 16. a 17. století byli schopni formovat řádový dorost. (Vzácný důkaz svobodného ducha řádu, který se nezdráhá učit se z darů i nejmenších členů bez jakékoli diskriminace!) O trvalé životnosti řádu pak svědčí další a další světecké postavy, zde vzpomínané, až po naši současnici sv. Terezii Benediktu od Kříže – Editu Steinovou – která znázornila a protrpěla učení Mystického učitele na svém vlastním těle!

V knize Emanuela Boagy *Maria a Karmel* vidíme, řekli bychom, dva proudy: jeden přísně *historický*, zvláště pokud jde o vývoj škapulířové úcty (v tom jde ruku v ruce s knihou McGreala, ale předčí ji tím, že poctivě přiznává nejasnosti a nevyřešené otázky historie) a druhý proud *mystický*, který je jakoby vyznáním lásky celého řádu Panně Marii, Matce Karmelu, Nejčistší Panně, Neposkvrněné a Celé krásné. Oba tyto proudy se prolínají ve zvláštní, nezvyklé syntéze, zvýrazněné i mimořádnou grafickou úpravou. Případá-li čtenáři historická část poněkud suchá nebo nezáživná, vynahradí mu to onen druhý „proud“, kde najde ve verších i v próze něžné, zamilované projevy oddanosti Bohorodičce, plody kontemplace různých představitelů karmelitánské spirituality – Marie Petyt, Marie Escobar, bl. Alžběty od Nejsvětější Trojice aj. aj. Jsou protkány opět drobnými příběhy o zázračném působení Matky, která bdí nad svými syny a dcerami a chce, aby se jí podobali a byli jako ona „Decus Carmeli“, krásou a ozdobou Karmelu a církve.

Knihu otce Boagy vydalo Karmelitánské nakladatelství v rámci oslav 750. výročí škapulíře a zvláštního Mariánského roku. Je výjimečně obohacena množstvím černobílých reprodukcí vybraných z karmelitánské ikonografické tradice. Pochvalu a dík zaslouží grafička paní Anna Kubů, která se mimořádně obtížného úkolu skvěle zhostila.

Terezie Brichtová, O.P.

KARMEL - časopis pro duchovní život

Vydává Českomoravská generální delegatura řádu karmelitánů v Kostelním Vydří.

Odpovědný redaktor: P. Gorazd Cetkovský O.Carm.

ISSN - KARMEL 1210 - 499X

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou s. p., ředitelstvím odštěpného závodu Jižní Čechy v Českých Budějovicích, j. zn.: P - 1911 / 97 ze dne 9. dubna 1997.